

MOLLA MUHAMMED ZİVİNGÎ
VE
TEFSİRCİLİĞİ

Mehmet Nurullah AKTAŞ

Kitabe Yayınları: 18

MOLLA MUHAMMED ZİVİNGİ
ve
TEFSİRCİLİĞİ

Mehmet Nurullah AKTAŞ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör

Yahya SUZAN

Mizanpaj ve Kapak

FCR

Baskı ve Cilt

VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Aralık 2021

ISBN: 978-605-66963-8-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

MOLLA MUHAMMED ZİVİNGÎ
VE
TEFSİRCİLİĞİ

Mehmet Nurullah AKTAŞ

Ankara 2021

Mehmet Nurullah AKTAŞ

Mardin/Dargeçit ilçesinde doğdu (1973). Lisans eğitimini Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı (1998). Yüksek lisansını Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Bilim Dalında (2001), doktora eğitimini ise Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Bilim Dalında (2011) tamamladı. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda uzun yıllar İmam-Hatip, Vaiz ve İlçe Müftüsü olarak çalıştı (1994-2013). Ardından Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde doktor öğretim üyesi olarak görev yaptı (2013-2018). Halen Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir. 2020 yılında Doçent olan yazar, evli ve beş çocuk babasıdır.

Yazarın "*İçerik ve Bağlam Boyutuyla Kur'ânî Dualar*" (Fecr Yayınları-2019), "*İçerik ve Üslup Açısından Burûc Sûresi*" (İlâhiyât Yayınları-2020) adlı eserlerinin yanı sıra yayınlanmış kitap bölümü yazarlığı, makaleleri ve bildirileri bulunmaktadır. Ayrıca Yusuf Karadâvî'nin "*Kur'ân'ı Anlamada Yöntem*" (Nida Yayınları 2015) adlı kitabını da Türkçeye kazandırmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	7
GİRİŞ-----	9
1. Tefsir Tarihine Genel Bir Bakış-----	9
2. Ahkâmu'l-Kur'ân'a Dair Tefsirler -----	10
3. Türkiye'de Yazılan Tefsir ve Meallerin Serencamı ----	12

BİRİNCİ BÖLÜM

MOLLA MUHAMMED ZİVİNGÎ'NİN HAYATI, İLMÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ-----	17
1. Hayatı-----	17
2. İlmî Kişiliği-----	27
3. Eserleri-----	31
3.1. Levâmi'u'r-rahmân fî tefsîri ahkâmî'l- Kur'ân ---	31
3.2. Kitâbu nehci'l-muhtâc fî menâsiki'l-hâc-----	43
3.3. Musaffâtü'l-kulûbi mine'z-zulm -----	46
3.4. Risâletu hakâiki'l-hakâik -----	49
3.5. Manzum Metinler-----	58
3.6. Mektuplar-----	58

İKİNCİ BÖLÜM

MOLLA MUHAMMED ZİVİNGÎ'NİN “ <i>LEVÂMÎ'UR- RAHMÂN FÎ TEFŞÎRİ AHKÂMÎ'L- KUR'ÂN</i> ” ADLI TEFSİRİ BAĞLAMINDA TEFŞİRCİLİĞİ-----	59
1. Zivingî'nin “Levâmi'u'r-rahmân” Adlı Tefsiri: Yazılış Serüveni, Genel Özellikleri ve Kaynakları-----	59
1.1. Yazılışı-----	59
1.2. Genel Özellikleri-----	62

1.3. Kaynakları -----	65
2. Zivingî Tefsirinde Kur'ân'ın Tasavvuru, Maksatları ve Evrenselliği -----	69
2.1. Kur'ân'ın Tasavvuru -----	69
2.2. Kur'ân'ın Ana Maksatları-----	70
2.3. Kur'ân'ın Evrenselliği -----	71
3. Zivingî'nin Tefsirdeki Metodu-----	72
3.1. Kur'ân'ı Kur'ân'la Tefsir Etmesi -----	80
3.2. Kur'ân'ı Hadis ile Tefsir Etmesi -----	81
3.3. Kelâmî Meseleleri Ele Alması -----	83
3.4. Âyetlerde Geçen Kavram ve Lafızları Açıklaması -	84
3.5. Nahiv ve Sarf Konularına Yer Vermesi -----	87
3.6. Şiir ile İstişhad Etmesi -----	88
3.7. Ayetlerden Çıkarılacak Dersleri Zikretmesi -----	90
4. Zivingî'nin Tefsirinde Kur'ân İlimleri -----	93
4.1. Mekkî-Medenî Âyet ve Süreler-----	93
4.2. Nesih -----	94
4.3. Kıraat-----	96
4.4. Kısasu'l-Kur'ân-----	97
4.5. Müşkulu'l-Kur'ân-----	98
4.6. Müteşabihü'l-Kur'ân -----	99
4.7. Münasebâtu'l-Kur'ân -----	100
4.8. Mübhemâtü'l-Kur'ân-----	101
SONUÇ -----	103
KAYNAKÇA-----	105

ÖN SÖZ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla...

Kur'ân-ı Kerîm gibi ulvi bir nimeti bizlere bahşeden Yüce Allah'a hamd ve senâlar; nâzil olan Kur'ân'ı tebliğ ve tebyin eden Muhammed Mustafa'ya, âline ve ashabına salât ve selâm olsun.

İncelemeye konu yaptığımız bu çalışmada, Ahkâmü'l-Kur'ân'a dair "*Levâmi'u'r-Rahmân fi Tefsîri Abkâmi'l-Kur'ân*" adlı tefsiri kaleme alan Molla Muhammed Zivingî (1940-2020) ve onun tefsirciliği ele alınmıştır.

Mardin'in Savur ilçesine bağlı Zivingâ Menda (Armutalan) köyünden olan Zivingî, talebe yetiştirmenin yanında farklı alanlarda birçok eser de vermiştir. Bunlardan en önemlisi on üç ciltten oluşan "*Levâmi'u'r-Rahmân fi Tefsîri Abkâmi'l-Kur'ân*" adlı tefsiridir. Bu çalışmasını fikhî tefsir alanında yazılan ilk Kürtçe tefsir olarak tanıtan Zivingî, tefsirinde sade ve akıcı bir dil kullanmıştır. Zivingî, tefsirini tamamlayamadan geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etmiştir.

Çalışmamızın giriş kısmında tefsir tarihi genel hatlarıyla ele alınmaya çalışılacak, fikhî tefsirlerin yazılma süreci ve Türkiye'de yapılan tefsir çalışmaları üzerinde durulacaktır. Söz konusu çalışmanın ilk bölümünde Zivingî'nin hayatı, yetiştiği medresenin tarihi serüveni, ilmi kişiliği ve kaleme aldığı eserler ele alınacaktır. Bu bölüm hazırlanırken yöntem olarak eserlerinde zikrettiği verilerden yararlanılmış, Zivingî'nin çocukları, yakın dostları ve talebeleriyle yapılan

görüşmelerden sonra gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. İkinci bölümde ise “*Levâmi’u’r-Rahmân fî Tefsiri Abkâmi’l-Kur’ân*” adlı fikhî tefsiri çerçevesinde Zivingî’nin tefsirciliği üzerinde durulmuştur.

Molla Muhammed Zivingî’nin ailesi ile kurulan sağlıklı iletişim, bu eserin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu vesileyle şunu ifade etmek isteriz ki başta Zivingî’nin çocukları Abdulhekim, Abdulvahid, Abdullah, Raiyeddin, Mucip ve Ğiyâseddin Beyefendiler olmak üzere bütün aile fertlerine teşekkür etmeyi borç biliriz. Ailesiyle yaptığımız görüşmeler neticesinde başta on üç ciltlik yazma tefsiri olmak üzere Zivingî’nin tüm çalışmalarının ilim ehliyle paylaşılması; kişisel kütüphanesinin tamamının da Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi’ne bağışlanması sağlanmıştır. Ailenin bu tercihi hem babaları Molla Muhammed Zivingî’ye hem de ilmi mirasa verdikleri değer açısından takdire şayandır.

Gayret bizden tevfik Yüce Allah’tandır.

Mehmet Nurullah AKTAŞ

Aralık 2021-Batman